

UNITÁRIUS ÉLET

XXXV. ÉVFOLYAM, 3. SZÁM

1981. MÁJUS–JÚNIUS

PÜNKÖSD

1923 májusában írta József Miklós az alábbi írást, melyet Aratás címen a két világháború közt Kolozsvárt megjelent kötetből közlünk abból az alkalomból, hogy az idei pünkösdi ünnepen dédunokái konfirmáltak.

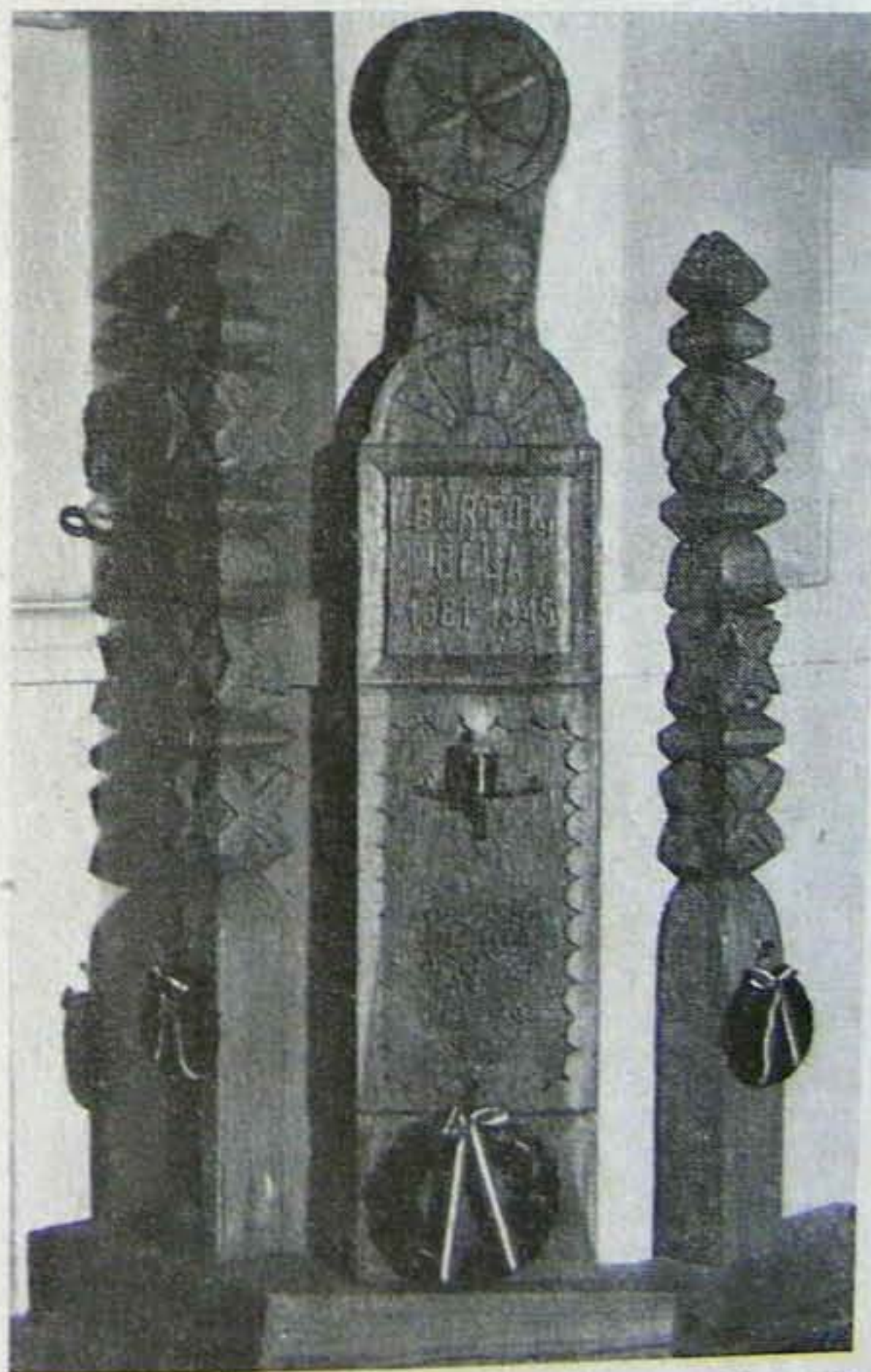
„Valának mindnyájan egy akarattal együtt”. (Csel. 2,1).

„Egy akarattal — együtt”... Ezen van a hangsúly ama pünkösdi jelenetben. Az a fontos, ami végbemegy a tanítványok lelkében; és nem a kísérő külső körülmények, amelyek csodás színezetet kölcsönöznek az első keresztény egyház megalakulásának... Elkövetkezik az árpaaratás ünnepe. A tanítványok félénk csoportja is gyülekezik a „felházban”, hogy ünnepeljen. A város ünnepi díszbe öltözik. Kelet s nyugat minden tájáról, még a távoli szigetekről is tarka csoportokban jönnek a buzgó hívek, akiket az életsors és a boldogulás vágya az ősi tűzhelytől, a közös oltártól messze idegenbe hajtott. Jönnek, ha még oly áldozatba kerül is; mert a vallási, családi hagyományoknak eltéphetetlen szálai kötik valamennyit a szent városhoz, amelynek falai között a hosszas bujdosás után oly jól esik megpihenniük. Régi fészkeket ismét megtalálva, költöző madarak módjára háladalt zengenek a nagy Istennek, aki ezt a nemes ösztönt keblökbe oltotta, hogy általa leküzdhesék a tér és idő végtelen óceánját. Ebben a tarka-barka egyvelegben itt is ott is feltűnik egy kisdéd csoport, amely zárt sorokban halad a nagytemplom előtti piacra. Rajtuk nincsen ünnepi köntös, mert ők még a szívökben gyászolnak valakit. Valakit, aki annyira az övék, hogy általuk mindenkié lehet. Arcukon nincs durva vonás; annyira átszellemült valamennyiük a nagy várakozásban, az imádkozásban, és a böjtölésben. Csak az ajkuk remeg olykor-olykor a belső felindulástól, amely őket a mai napon elszánt cselekedetre buzdítja. Most, vagy soha!... Most alakítja meg közöttük és bennük az Idvezítő a maga szent országát a lélek ereje által! Óh, milyen nagy kiváltság ez a szegény halászoknak és vámszedőknek! S egyúttal milyen nagy felelősség! Nemcsak tizenkét egyszerű embernek boldogsága és idvessége, lelki nyugalma és megváltása, hanem azé a háromezeré, akik a mai napon megtértek, megbánják bűneiket és megkeresztelkednek az Úr Jézus nevére, s követik tűzön-vízen keresztül, a saját életük árán is. Ez nem olyan könnyű dolog. Összes testi és lelki erejüket latba kell vetniük, hogy a reájok bízott nehéz munkát elvégezhessék. Nem tizenkét remegő nádszálra van itt szükség, melyek a szelek járása szerint ide-oda ingadoznak, hanem tizenkét oszlopra, amelyek meg nem rendülnek, még ha ég és föld összeomlanék is. Most értik csak meg igazán a nagy Mester szavait: „Istennek országa tibennetek vagyon”... Bennök... Tehát nekik bizniuk kell saját magukban. Nekik az egyházalapítás nagy munkáját kell vállalni. Nekik „kösziklára” kell építeniük. Más alapot nem vethetnek, mint amely egyszer már vettetés. A vízzel való kereszttség után most már tűzzel és szentlélekkel is meg kell keresztelkedniük. Amit elhatároztak, azt végre is hajtják. Annak

mindenáron sikerülnie kell; mert ők maguk „egy akarattal együtt” vannak. Egy az érzés, a gondolat, a tetterő, amellyel az egyik a mászt támogatják. És akik a mai napon hozzájuk csatlakoznak, azoknak is elsősorban ezt kell megérteniük. „Egy akarattal — együtt!” Ebben van a tüzes nyelveknek minden hatalma. Egyik a kéz, másik a láb; egyik a fej, másik a szív; egyik a szem, másik a fül; s mint az egészséges emberi szervezetben, együtt működnek, a közjólétet mozdítják elő. Mindenük közös. Még a vagyonuk is. Közöttük nincs szegény és nincsen gazdag; nincsen első és nincsen utolsó, mert ők mindannyian testvérek, egyenlő szolgatársak az Úr Jézus Krisztusban.

(:Rövidített szöveg:)
Közli: Huszti János

Bartók Béla emlékmű

Budapesten, Högyes Endre utcai templomunkban áll Zágony Sándor alkotása

Az emlékmű felavatása

Március 22-én avattuk fel Hőgyes utcai templomunkban azt a kemény tölgyfából faragott emlékművet, melyet Zágony Sándor népi alkotóművész készített Bartók Béla születésének 100. évfordulója tiszteletére a budapesti unitárius egyházközség megbízásából. Amint a képen is látható, az emlékmű középső része a csillag, földgömb és nap szimbólumait tartalmazza, mivel Bartók Béla a művészetében és emberi tartásában a csillagvilágok törvényszerűsége élt, úgyannyira, hogy ma már egész földünk magáénak mondja őt, kinek bensőjéből világosság áradt, mint a nappól. A két kopjafa kifejezésre juttatja a közeget, amelyből kinőtt, vagyis magyar népünket széles e nagyvilágban. Ezt a gondolatot juttatta kifejezésre Bencze Márton lelkész imája is: „Áldj meg minket édes jó Atyánk az elfogulatlanság szellemével, e sajátos értékmérő tulajdonsággal, hogy a magunk számára helyesen tudjuk bi-

zonyossá tenni, miszerint az Ő kiemelkedő munkássága és zsenialitása révén felragyogott ennek az egész világnak az egén magyar lelkiségünknek sok-sok értéke, s vált az egész emberiség közkincsévé. És áldj meg minket édes jó Atyánk olyan vagy legalább hasonló szereténységgel, amilyennel ő élt és járta életének hallatlanul változatos és gazdag útjait... Meggyőződéssel valljuk, hogy az Úr Jézus nyomdokaiban járt, a léleknek és szellemnek a birodalmát élte át itt a mi földi világunkban...”

Dr. Ferencz József püspök avató beszédében gyülekezetünk örömét és az emlékműben testetöltött tiszteletét és szeretetét juttatta kifejezésre, majd a lepel lehulltával ifj. Bartók Béla főgondnokkal az egyetemes egyház, az egyházközség lelkészei és gondnokai pedig a gyülekezet nevében helyezték el koszorúkat az emlékművön.

Bartók Béla főgondnok, a nagy

zeneszerző fia, a centenáriumi ünnepek hazai és külföldi rendezvényeiről és azok tartalmi gazdagságáról tájékoztatta az egybegyűlteket. Zágony Sándor alkotó művészeknek köszönhetjük az emlékművet. Tiszteletdíjat sem kért érte. Ihletten szólt a bartóki életmű értékeiről, melyeket művében kifejezésre juttatott; a humanistának arról a magasrendűségéről, melyet Bartók Béla képviselt, s melynek morális alapjai mindannyiunk számára követendő példát sugallnak.

Jandó Jenő zongoraművész avató tolmácsolásában népdal improvizációkat hallhattunk a műsor zenei részében. Szép volt a dr. Gellérd Judit vezette vonósnegyes és az énekegyüttes műsora. A templomi ünnepség után szeretetvendégség keretében maradt együtt a templomi gyülekezet egy része.

Bencze Márton

A karamazovi lélek

1881-ben hunyt el a zseniális orosz író, Dosztojevszkij, a világirodalom XIX. századi nagy egyénisége. Szellemi örökségét a világ minden táján idézték. Rövid összefoglalásban szeretnők olvasóink elé tárni dr. Varga Béla néhai püspökünk 1929-ben Kolozsvárt tartott értekezésének jelentősebb részét, melyet az Erdélyi Irodalmi Társaság keretében, mint székfoglaló beszédet mondott el „A fausti és karamazovi lélek” címen. Varga Béla unitárius meggyőződésével elemzi Dosztojevszkij alkotását, és a következőket állapítja meg:

— Dosztojevszkij lelke forradalmi, mely nem tud megnyugodni soha. Goethe az élet ura, Dosztojevszkij hajótöröttje. Feladatunk feltárni, hogy mennyiben gazdagodott, avagy szegényedett az emberi lélek képe Fausttól a Karamazovig. A karamazovi lélek egész szintje a nem tudatos mélységeibe van lesüllyesztve, s ez a réteg a maga láthatatlan, de rettentő erejével szüntelen alakítja és formálja az élet felszínét. A karamazovi lélek a megváltó gondolat keresése közben lemerül a lélek mélyére. Befelé fordul, s eközben belevegyül összhangjába az élet keserűsége, a mindent átölő szeretet vágyakozó óhajta, mely nem az értelmi, hanem sokkal inkább az érzelmi újjászületés után sóvárog. A karamazovi lelket az a vágyakozás hajtja, hogy feltárja a szellem belső világának legteljesebb mélységét (Wille zur Seele). Így lesz a fausti gondolat Varga Bélánál antropocentrikus, a karamazovi pedig animocentrikus. Dosztojevszkij az emberi lélekhez fordul, s ennek boncolása útján akarja kimutatni a múlt század lélektani tévedéseit, mert — vallja — ha öntudatosá tesszem bűneinket, sikerül annak rabságából megszabadítani az emberi lelket. Ezért az élet nagy problémái a karamazovi hősök lelkét tüzes vasként égetik szüntelen. Dosztojevszkij a lélek apokalipszisétől vár eredményt, az író számára az a lényeges, ami most van az emberi lélekben, ami vajódik, amitől várjuk korunk szenvedéseinek megváltását, a külső élet és a lélek belső élete között fennálló, elviselhetetlen disharmóniáját keresi, de nem a múltba való menekülés által, hanem azáltal, hogy tudatosá tesszük a lelki élet hiányait, fogyatkozásait, bátran szembenézve az idők vergődésével. A karamazovi lélek fő problémája éppen ezért a lelkiismeret szavának megértése, és a lelkiis-

meret megszólaltatása. A karamazovi lelkiismeretből az egyén drámai felelősségének hangja csendül ki és szól hozzánk: „nemcsak magunkért, hanem a korszakért, a társadalomért is felelősek vagyunk, melyben élünk”. A „Bűn és bűnhődés” raszkolnyikovi hőseben van leginkább élére állítva a lelkiismeret kérdése, mely valósággal elpusztítja a régi embert, a megalkuvó embert, hogy újat adjon helyébe, akit az erkölcsi törvény isteni parancsa földre sújt, hogy a lelki ember legyen úrrá rajta. A karamazovi lelkiismeret az embert sokkal mélyebb szakadékok fölé vezet, ahonnan látszólag nincsen könnyen kivezető út.

A másik igen fontos problémája Dosztojevszkijnek a bűn és büntudat. Szerinte az ember lelki életének a dinamikája a lélek isteni és démoni alkotó részeinek a győzelemért való megrendítő küzdelme, Dosztojevszkij szerint a lelkiismeret a lélek halhatatlanságának soha meg nem szűnő bizonyossága. Célunk az életben, hogy felverekedjük magunkat a lelki tisztaságra. A büntől való szabadulásnak az útja nem fejlődés, az evolúció, sem az értelem, sem az idealizmus, hanem csakis a lélek teljes újjászületése és győzelme mindazon, ami benne démoni. Ezért a XX. századot, az élő és vívódó emberi léleknek kell vezetnie és megtalálnia az életre vezető szép utat. Nem kevesebbről van itt szó, mint a kereszténységről, a keresztény lelki életnek teljes megújulásáról, és ezt a vallásnak Dosztojevszkij szerint a XX. században kell megvalósítania. Varga Béla a karamazovi lélekben az emberség és kereszténység tragédiáját látja, de úgy, hogy az ember igazán emberré lesz jézusi értelemben, Istennek embere. Mert ezek nélkül nincs igazi kereszténység. A karamazovi lélek a valóban kereszténnyé válhatás gigászi küzdelme!

Végül Varga Béla megállapítja: „A karamazovi lélek meghasonlása a látszat ellenére nem a halálnak, hanem a fejlődő, előretörni akaró életnek útja”. Bár megérnök minél hamarabb ennek az életnek a harmóniáját, amely után mindannyian sóvárgunk!

(L: Varga Béla: Bölcséleti írások. Válogatta: Balázs Sándor, Bukarest, TEKA 1979.)

Kolozsvár

Dr. Izsák Vilmos

NEMZETI EGYSÉGBEN

A Hazafias Népront VII. kongresszusa Kölcsey szavainak buzdítása alatt kezdett munkához: „Hass, alkoss, gyarapíts, s a haza fényre derül!” A Himnusz eléneklése után Kállai Gyula elnöki megnyitójában hangsúlyozta, hogy jelképes az, hogy nagy történelmi múltunk egyik legjelentősebb évfordulóján, március 15-én fejezzük be, a kongresszust március idusának délutánján, utána a küldöttek együtt énekeltek a kórusral: „Hazádnak rendületlenül...”.

Sarlós István főtáskár szóbeli kiegészítése után számos felszólalás hangzott el, amelyek mind azt bizonyították, hogy társadalmi rendünk szilárd, a politikai légkör nyílt, és a bizalom kölcsönös a vezetők és vezetettek között.

A kongresszus állásfoglalását a napilapokból mindazok is megismerték, akik nem vehettek részt a kongresszuson. Ebből csak az egyházi munkára vonatkozó részt idézzük:

„A kölcsönös bizalom alapján erősítsük tovább alkotó kapcsolatainkat az egyházakkal és a vallásos emberekkel a nép javára végzett, a fejlett szocializmust építő munkában. Örködjünk azon, hogy érvényesüljön társadalmunkban az állampolgárok alkotmányban biztosított lelkiismereti és vallásszabadsága.”

A kongresszus elnökségében foglalt helyet dr. Lékai László bíboros esztergomi érsek és dr. Bartha Tibor református püspök. Tagja volt az elnökségnek egyházunk főgondnoka, Bartók Béla is. Dr. Bartha Tibor felszólalásában megállapította, hogy az egyházak tevőleges résztvevői a szocializmus építésének. Hangoztatta, hogy mint az ökumenikus tanács elnöke, a magyar protestáns és ortodox egyházak nevében kért szót, kifejezve reményét, hogy mondandója az izraelita hitközösség és az unitárius egyház véleményét is tükrözi.

Elmondta: hazánkban az állam- és az egyházak viszonya úgy alakult az elmúlt harminc év során, hogy ma már nemcsak jó viszonyról, hanem együttműkö-

désről lehet beszélni. A Hazafias Népront jelentős szerepet játszik a magyarországi egyházak és különböző vallási közösségek életében azzal, hogy keretet biztosít, lehetőséget ad a hívő lakosságnak, az egyházi szervezeteknek tevőleges részvételre a társadalom életében.

Igy az együttműködés során a hívők és a materialisták hazánk továbbfejlődésének előmozdítására, a fejlett szocialista társadalom felépítésének szolgálatára, a társadalmi igazságosságért és a béke megőrzéséért folyó világméretű küzdelem támogatására összpontosítják figyelmüket.

A társadalom hívő, vallásos tagjai ezzel a céllal egyetértenek, mert felismerték, hogy a fejlett szocialista társadalmi rend felépítése a magyar nép, a szocialista világrendszer és az emberiség érdeke. Ez segít mindnyájunkat az igazságért és a békéért folytatott küzdelemünkben.

A kongresszus küldöttei közé a megyék és a főváros számos egyházi képviselőt is megválasztott. Szavazati joggal vettek részt a kongresszus munkájában a meghívott vendégek, az egyházak képviselői, köztük dr. Ferencz József püspökünk is.

A kongresszus szünetében a különböző egyházak képviselői fehér asztal mellett találkozási értékeltek az elhangzott felszólalásokat. Kedves vendégeik érkeztek, amikor asztaluknál foglalt helyet Kádár János első titkár Sarlós István társaságában, és közvetlen, egyszerű emberi hangon beszélgettek a kongresszus eseményeiről, hazánk fejlődéséről, a gondokról, de a beszélgetésből kiesengett az, hogy az ország vezetői és az egyházak képviselői egyetértenek abban, hogy új társadalmi rendünket csak békés körülmények között valósíthatjuk meg.

A kongresszuson képviselt és megnyilvánult nemzeti egység ebben a kis epizódban is őszinte emberi módon nyilvánult meg.

Edvard Grieg unitárius zeneszerző

Magyar unitárius testvéreinket nem kell emlékeztetni arra, hogy Bartók Béla, a 20. sz. egyik legkiválóbb zeneszerzője, a mi hitfelfogásunkhoz tartozott. De az talán már nem annyira ismert, hogy egy korábbi korszak másik híres zeneszerzője, Edvard Grieg is unitárius volt. Pár nappal a halála előtt egyik barátjának írta Grieg a kórházból: „1888-ban egyik angliai látogatásom során nagyon megfogott az unitáriusok tanítása, akik egy Istenben hisznek, kizárva a Szentháromságot, ahol az Istenfiú egyenlő az Istenatyával. Ez a hitfelfogás tűnt a legelfogadhatóbbnak számomra, és az elmúlt 18 év során sem jutottam jobb következtetésre. Bár sokan megpróbáltak lebeszélni erről, de nem tudtak meggyőzni.”

Igy Edvard Grieg nemcsak szeretett Norvégiájához tartozott. Nagyon is valós értelemben az unitárius világnak is tagja volt, s mind az emberre, mind a zeneszerzőre csak nagyon büszkék lehetünk.

Edvard H. Grieg ősei — érdekes módon — skótok voltak. Bergenben (Norvégia) született 1843. június 15-én. Úgy tűnik, tehetségét édesanyjától, Gesine Hageruptól örökölte, aki tehetséges zongorista volt.

Grieg 15 éves korában a híres — Mendelssohn alapította — lipcei Konzervatóriumban kezdte meg zenei tanulmányait. Ahogy maga írta: „mint egy álmokkal tömött csomag”, úgy érkezett. De sajnos, később mindig csalódottan beszélt konzervatóriumi tapasztalatairól.

1863-ban Kopenhágában telepedett le, az akkori Skandinávia kulturális központjában, ahol Niels Gade befolyása alá került, aki szimfóniát rendelt tőle. Grieg eleget is tesz a felhívásnak, de a kézirat tetejére ez a furcsa felirat került: „Soha ne adják elő! — E. G.”

1864-ben eljegyzik unokatestvérét, Nina Hagerup-ot,

aki tehetséges énekesnő, s később hangja világszerte ismertté vált. 1866-ban összeházasodtak, és nagyon boldogan éltek. Nem sokkal leányuk születése után komponálta Grieg egyik leghíresebb művét, az A-moll zongoraversenyt. Talán nem is képzeletszülte dolog, ha a népszerű koncertban, amely ma is a repertoár egyik legkedveltebb darabja, nemcsak a norvég népzene visszatükröződését látjuk, hanem észrevesszük Grieg személyes örömét is leánya születése felett. Ezért olyan fájdalmas, hogy kislányuk hamarosan — 13 hónapos korában — meghalt. Ő volt egyetlen gyermekük.

Még a zongoraverseny első bemutatása előtt, Liszt Ferenc tisztelte meg Grieget egy dicséretes levéllel. Utóbb a norvég kormány lehetővé tette, hogy Rómába utazzék, ahol aztán találkozott is Liszttel. Liszt segítsége, bátorítása sokban hozzájárult Grieg fejlődéséhez.

1874-ben Henrik Ibsen, a híres drámaíró, kérte fel Grieget, hogy komponáljon zenét egyik jeles művéhez, a Peer Gynt-höz. 1876-ban mutatták be, s azóta is Grieg legismertebb művei közé tartozik.

1885-ben egy hegyi villában, közel Trolldhaugen faluhoz, magasan a fjordok felett telepedett le, mely később barátainak és csodálóinak zarándokhelye lett.

Hírneve növekedett, de művészi termékenysége — úgy tűnik — csökkent, és a neves Holberg szvittől eltekintve, alig egypár későbbi munkája jelentősebb. Edmund Rubbra angol zeneszerző véleménye szerint, Grieg alig ismert, utolsó munkája a Négy zsoltár kíséret nélküli kórusra, a 19. sz.-i kórusirodalom egyik lekválóbb darabja.

Bármilyen értékesek zeneművei, Grieg neve inkább zongoraművészként maradt fent. Sok európai koncertúton vett részt, felesége kíséretében. Mint már említettem, első angliai útja (1888) során találkozott elő-

ször az unitarizmusmal, és még négyszer látogatott el Angliába, ahol mindig nagy lelkesedéssel fogadták. Egyik útja során Victoria királynő is fogadta windsori kastélyában.

Egészségi állapota romlott, míg 1907. szeptember 4-én hirtelen össze nem esett. Egész Norvégiában nagy szomorúsággal fogadták a hírt, állami temetést rendeztek Bergenben, melyen Kierkegaard, a koppenhágai unitárius gyülekezet lelkésze szolgált. Grieget kérésére elhamvasztották, és egy sziklában helyezték el a hegyekben, közel Troidhaugenhez. Felesége, Nina, sok évvel túlélte, 1935-ben halt meg.

Függetlenül zenei hírnevétől, Grieg lenyűgöző ember volt. Kis termetű, törekény férfi, nemesen zord külsevel, ragyogó kék szemekkel, rendezetlen hajával, — romlott egészségi állapota és gyakori fájdalmai ellenére is mindig vidám, energikus volt.

A meleg érzések embere, aki kényes az igazságra, amit a Dreyfus-ügy kapcsán is megmutatott Franciaországban. 1899-ben a szerencsétlen Dreyfus-per elleni

tiltakozás jeleként lemondta egyik párizsi meghívását, mely francia körökben utóbb népszerűtlenné tette.

Grieg másik megnyerő tulajdonsága a fiatalság megértése volt. Jelentős segítséget és bátorítást nyújtott fiatalabb kortársainak. Egyiküknek írja levelében: „Nem élhetünk ifjúságunk eszményeiben. Értelmetlen lenne, ha fiatalságunk eszményeihez való hűségről beszélnénk. Fejlődnünk kell.”

Grieget nem lehet a világ legnagyobb zenei egyéniségei közé sorolni. De az bizonyos, hogy sokkal jelentősebb a modern zene történetében, mint az általában ismert. Grieg hatással volt Debussy-re és a francia iskolára. Maurice Ravel mondta: „Mindig igazságtalanok voltunk Grieghez”. Tagadhatatlan, hogy Grieg zenéje számtalan ezreknek nyújt belső örömet.

Arthur J. Long
manchesteri dékán

Fordította: Szent-Iványi Ilona

A BRASSÓI ZSINAT

Testvéri látogatáson voltam szülőföldemen, és velük együtt részt vettem a brassói zsinaton. A zsinatot febr. 28-án du. nyitotta meg dr. Barabássy László főgondnok. Üdvözölte a bukaresti Egyházügyi Hivatal és a megyék egyházügyi inspektorait. Köszöntötte a vendégek közt dr. Ferencz József budapesti püspököt, aki megköszönve az üdvözlést Isten áldását kérte a lelkészszentelő zsinat munkájára.

Dr. Kovács Lajos püspök és a szakelőadók jelentéseit a zsinat nagy figyelemmel hallgatta meg, majd megfelelő határozatokat hoztak.

Az esti templomi ünnepségen Patkai András magyarszováti lelkész prédikált. A brassói gyülekezet énekkarának szép számai Májay Endréné énekvezér betanításában, szavatok, orgonajáték után, két népviseletbe öltözött konfirmandus leányka és legényke üdvözölte dr. Kovács Lajos püspököt és feleségét 73 konfirmandustársa nevében. A gyülekezet palástot ajándékozott Májay Endre esperes lelkésznek, aki húsz éve szolgálja a ma már négyezer lelkes gyülekezetet.

Vasárnap reggel folytatódott a zsinat, az istentiszteleten Báró József székelykeresztúri lelkész-esperes prédikált. Dr. Kovács Lajos püspök szentelte fel a 13 lelkészt, majd ősi szokás szerint a felszentelték beirták nevüket az ősi anyakönyvbe, mely a XVIII. század dereka óta tartalmazza a felszentelt lelkészek neveit. Püspök, főjegyző, teológiai tanárok, esperesek és idősebb lelkészek kezüket a felszentelték fejére téve, egy-egy bibliai idézettel fogadták be a fiatalokat soraikba.

Miklós István megyesi lelkész megható ágendával hívta az úrasztala köré a templomot zsúfolásig megtöltő gyülekezetet, köztük 80 palástos lelkészt. A közeledő — melyen közel négyszázan vettek részt — dr. Ferencz József püspök beszédében tolmácsolta üdvözlésünket, majd

megemlékezett a száz éve született Bartók Béláról, aki felnőtt korában fiával tért át egyházunkba Budapesten; fiával — mai főgondnokunkkal, ifj. Bartók Bélával együtt. Kiemelte Bartók Béla jelentős érdemeit a román népzenei értékek gyűjtésében, aki a *Cantata profana* c. ismert művét egy román népballadára alapozta.

Bartók Béla életében és műveiben a dávidferenci humanum és tolerancia szellemében működött, így a népek közötti barátság és a béke apostola volt.

Dr. Kiss József

TIZENEGY

fiatal erdélyi író írásai jelentek meg egy kötetben Kolozsvárt 1923-ban. A kötet címlapját Kós Károly rajza díszítette. A kötet szerkesztője az akkor végző fiatal unitárius teológus, Balázs Ferenc volt. Rajta kívül még három unitárius munkál láttak napvilágot a kötetben. Dobai István lelkész és Szentgericei Jakab Géza versei, Szent-Iványi Sándor novellái. Az írók közül Kacsó Sándor és Tamási Áron emelkedtek később a legjelesebbek sorai közé.

A 11 szerző közül ma már csak ketten élnek. Kolozsvárt a 80 éves Kacsó Sándor és Amerikában dr. Szent-Iványi Sándor. Kacsó Sándort a születésnap alkalmával a Magyar Nemzetben az általa szerkesztett Brassói Lapok egykori munkatársa, Ruffy Péter köszöntötte meleg szavakkal.

Kacsó Sándor születésnapjára püspökünk is üdvözlő levelet írt, melyet Kacsó Sándor kedves hangú levélben köszönt meg. Abban írta a következőket: „Szoros érzelmi kapcsolatok is fűztek a két egykori unitárius teológushoz, Balázs Ferenchez és Szent-Iványi Sándorhoz. S

rajtuk keresztül az unitárius egyházhoz. E két bajtárs barátságának az eredménye volt tán az is, hogy »fellázdattam« a lelkiismereti szabadság védelmében, s a kolozsvári unitárius templomban esküdtem örök hűséget unitárius vallású feleségemnek, mert a katolikus lelkész nem vállalta az esketést reverzális nélkül. Így aztán később Brassóban »tiszteletbeli unitáriusnak« nevezett ki Kovács Lajos unitárius lelkész, a mostani kolozsvári püspök édesapja. Jól esett születésnapjára köszöntő levele. Hálás vagyok érte azért is, mert örömmel értesültem belőle, hogy Szent-Iványi Sándor — akinek súlyos betegségéről hírt kaptam — olyan állapotban van, hogy cikket közölhetett az Unitárius Élet 1981. évi első számában.”

A kötetben minden szerző írását korabeli erdélyi képzőművész illusztrálta. Kettőt közülük Tóth István egykori unitárius kollégiumi rajztanár.

Egyházi Vezetők a Fővárosi Tanácsnál

Kelemen Lajos a fővárosi tanács elnökhelyettese apr. 9-én hivatalában fogadta a fővárosban működő egyházak vezetőit. A találkozón Békési László elnökhelyettes tájékoztatást adott a főváros helyzetéről, a városfejlesztés legfontosabb feladatairól a hatodik ötéves terv időszakájában. Az egyházak képviselői számos kérdést tettek fel, és kifejezték támogatásukat a főváros lakossága érdekében a tervben meghatározott feladatok végrehajtásához.

A találkozón püspök angliai útja miatt Huszti János közügyigazgató-lelkész vett részt.

BARTÓKRÓL, BARTÓK

MEG NE TÉVESSZEN, MONDOTTÁK AZOK, akik ismerték apját, hogy az ifjabb Bartók Béla szinte tökéletes hasonmása a nagy zeneköltőnek. S valóban, amikor kezét fogtunk, s kissé félrefordított fejjel szólni kezdett, megborzongtam. Nemcsak arca, alakja, de hangja és ízes kiejtése is reá emlékeztetett. Meg is fordult bennem a kérdés, mi lett volna, ha folytatja a zenét, muzsikát, mint Bólyai a matematikát. De ekkorra név árnyékában, ilyen hasonlósággal csak kirobbanó muzsikális tehetséggel lehetett volna tenyérnyi helyet kiharcolni a művészet pódiumán. Viszont az ifjabb Bartók Béla, aki ma 71 éves, szerényen azt vallja, hogy „az egyszerű zsolnákat kottáról egy ujjal le tudom játszani”. Műszaki végzettségű, a vasútnál volt mérnök, s tíz év óta az *unitárius egyház főgondnoka*. Édesapja, Bartók Béla 23 000 napjából 6000 napról van biztos adata, ezt rendszerezte és rendezte sajtó alá. Fárastó érdeklődés középpontjában áll évek óta, s egyre sűrűsödnek körülötte az interjúk, riportok. Újságírók, televízió, rádió ostromolják, hogy a közelgő centenárium kapcsán valami „újat”, meglepőt préseljenek ki belőle édesapjával kapcsolatban.

Szép, magyar betegség. Fellobbanó érzelemáradat, kampány és féltés, ha „leментek” a fényes ünnepek, Bartókot is újra nyugalomba helyezzük — többi nagyjainkkal együtt —, a következő huszonöt, ötven, hetvenöt vagy száz esztendőre. Kissé pironkodva mondom, hogy két éve készülök erre a beszélgetésre, nem akartam a sorba furakodni. Mosolyog vallomásomon, s azt mondja, szívesen szól apjáról, tartozik vele emlékének, hadd tudjanak meg minél több hiteles, valós dolgot róla.

KÉT ÉVE ÚGY HALLOTTAM, hogy a magyar állam tárgyalásokat folytat *Bartók földi maradványainak hazahozataláról*. Kiigazít:

— Ezek a tárgyalások legalább 15 éve folynak. De mi is az igazság körülötte? Apám New Yorktól a harmadik község temetőjében, *Ferncliffe*-ben nyugszik. Szép, csendes temető. A helyi szokások szerint egyszerű, lapos sírkő borítja hamvait. A sírkőbe vésett adatok jól olvashatók. Kifogástalan magyar helyesírással vésték be nevét és születési helyét. Nagyszentmiklósi. Természetesen jobb lenne, ha idehaza nyugodna. Egy-két aggodalmam azonban volna ezzel kapcsolatban. Apám nem akarta, hogy nagy temetése legyen. Ha hazahoznák, óhatatlanul nagy nemzeti megmozdulás lenne körülötte. Azután — jó magyar szokás szerint — 10–15 év múlva, amikor én már nem élnék, ki törődne sírjával? Szegény Kosztolányi sírja beszakadt, Radnóti sírját három éve lóhalálában hozták rendbe, hogy az állami ünnepeket megtarthassák. De öcsém, aki az USA-ban él, maga is idegenkedik a hazahozatal gondolatától. És van még egy érzelmi szempont. Amikor a Szentkoronát hazahozták, a kint élő magyarok között meghasonlás támadt. Nekünk nem célunk, hogy apámon összevesszenek. Oda-kinn szépen gondozzák sírját. Azután: én nem láttam meghalni, eltemetni apámat. Számomra ő éppen olyan, mint amikor elutazott. Mintha élne. Én ma is az élő Bartók Bélát várom haza.

ÉS ITT MINDJÁRT SZERTE KELL FOSZLATNUNK EGY MÍTOSZT. A köztudatban (a Magyar Életrajzi Lexikonban is!) úgy él, hogy Bartók 1940-ben *emigrált*.

— Ez nem igaz! Szó sem volt emigrációról. Minden holmiját itthon hagyta, lakását is hosszú időn keresztül én tartottam fenn a *Csalán utca 29-ben*. (Ezt a házat márciusban avatták fel Bartók-házzá.) Amíg írhatott — mert közben hadat üzentünk az USA-nak, és megszakadt köztünk a levelezés —, azt írta, mihamarabb hazajön. Öcsémet is pusztán azért vitette ki, hogy ne legyen katona. Tulajdonképpen a *Columbia-egyetem* hívta meg őt egy évre. Egy nagy délszláv anyag rendezése várt rá. 1940 októberében indult. Az egy esztendő kevésnek bizonyult, betegsége is elhatalmasodott rajta, s a politikai-katonai helyzet romlása következtében már nem tudott hazajönni.

ÉRDEKELT, HOGY AZ IFJABB BARTÓK MIT TUD apja vallásosságáról, milyen *egyházi kapcsolatai* voltak vagy lehettek. Színes, érdekes választ kapok erre a kérdésemre.

— Bartók katolikusnak született. Viszont minden nyomasztotta, amit dogmák közé szorítanak. Szabadgondolkodású volt. Lenyűgözte a természet harmóniája, rendszere. Ezért gyűjtött rovarokat, növényeket. Ezek ma is megvannak, majd a Bartók-házban láthatók lesznek. Ismerte a csillagokat, azok járását. Nem volt különösebben templomos, de a vallást valami felsőbbrendű dolognak tartotta. Ugyanakkor irtózott minden dogmától. Nem sokat beszéltünk hitről. De ma úgy látom, volt hite. Őt-hat Biblia maradt utána és olvasta is őket. Fiatal korában meggyőző leveleket írt, és ezekben bibliai idézetek vannak. A század elejének szabad gondolkodású kereszténye volt. Tulajdonképpen én vagyok az „oka” annak, hogy unitárius lett. Mert, amikor 1910-ben megszülettem és 1916-ban iskolába kellett mennem, a kor követelményei szerint valamilyen vallással rendelkezniem kellett. Így a „legszabadabb” vallást választotta számunkra. Bármilyen laza, de volt kapcsolata az unitárius egyházzal. Amikor orgonát vásárolt az egyház, az ő tanácsát kérték ki, ugyancsak az ő tanácsára választottak egy alkalommal kántort három jelölt közül.

LEHETETT-E MÁS EGYHÁZZAL IS SZOROSABB KAPCSOLATA? Hiszen a népdalkincs nemegyszer vallásos eredetű. Egyházi énekeink között bőven vannak népi eredetű dallamok és szövegek. Azóta — éppen az ő kezdeményezésére — a folklór eme területének vizsgálata is tüzetesebben megtörtént. Az ifjabbik Bartók így vall:

— Kriza János — aki történetesen unitárius püspök volt — Vadrózsáit szerette. Vallásos népdalokat természetesen gyűjtött, de nem olyanokat, amelyek templomi használatban voltak. Sok lelkésszel viszont jó kapcsolata volt. Amikor gyűjteni indult, először a parókiákra nyitott be. Élt a lelkésznek a községben levő bizalmával. Sokat tudtak segíteni neki. A szlovák-magyar nyelvhatár szélén pl. az Ipoly vidékén Apátmarót, illetve Egyházmarót (ma Szlovákiában vannak ezek a települések) községekben barátságba került egy *Banik Ágoston* nevű evangélikus lelkésszel. Ő is népdalgyűjtő volt, és így közösen a szintiszta evangélikus falvakban igen sok szép dalt gyűjtöttek össze 1915–17-ig.

Más *evangélikus* kapcsolataink is voltak. Anyai nagyapám, s mostohaanyám, *Pásztory Ditta* evangélikusok voltak. Pásztory Ditta szarvasi családból származott, evangélikus papi rokonsága is volt. Édesanyám viszont a református egyházhoz tartozott. A családon belül így a teljes ökumené fellelhető.

ÉS VÉGÜL ARRA FORDÍTOTTAM A SZÓT, volna-e valami mondanivalója az ifjabb Bartóknak evangélikus *olvasóink* számára. Szerényen elmosolyodik és apjára gondolva feleli:

— Egyházuk népét úgy ismerem, mint amely fogékony az új iránt. Terjedjen ki érdeklődése Bartók Béla-ra is. Ismerjen meg benne egy olyan embert, akit a világ is nagyon megbecsül. Megbecsüli benne a művészt, a zsenit és a magyart. Érdemes lesz most a centenárium alkalmából az *ember* Bartókot megismerni. Magam is azon fáradtam, összegyűjtve életének adatait, hogy odatárjam népünk elé az ember Bartókot. Ebből az írásból kiderül, hogy milyen végtelenül szerette hazáját és a magyarságot, s olthatatlan vágya volt, hogy a népek között az ő népe minél magasabb műveltségre tevényt szert. Az a kívánságom, hogy az evangélikusok is szeretettel vegyék őt körül. De ne csak ebben a jubileumi évben, hanem mindenkor. Az evangélikus egyházhoz családi kapcsolataim túlmenően is sok kötődése volt így élete és műve beleépülhet a magyar evangélikusság szívébe is.

(Az interjú első ízben az *Evangélikus Élet* 1981. febr. 15-i számában jelent meg. — Szerk.)

Rédey Pál

Dr. Gál Kelemen 1935-ben megjelent kollégium történetében említést tett több alkalommal a kolozsvári unitárius kollégium diákjainak a város polgárai részére bemutatott iskolai színelőadásokról.

Nemrégiben került a kezeinkbe, a szerző szíves ajándékként Varga Imre irodalomtörténész „Magyar nyelvű iskolaelőadások a XVII. század második feléből” c. az Akadémiai Kiadónál még 1967-ben megjelent munkája, mely e kérdés XVII. századi vonatkozásait ismerteti.

A szerző megemlíti, hogy az unitárius diákok 1626. márc. 22-én Bethlen Gábor fejedelem és kísérete tiszteletére, Kolozsvárt színdarabot mutattak be, melyet néhány nappal később a város polgárainak is előadtak.

A gazdag unitárius történeti hagyományok megbecsülését tanúsítja,

az, hogy Varga Imre a szövegükben is közölt öt iskolai előadás színműveit közül kettőt a kolozsvári unitárius diákok által bemutatottakból választott ki. A vélhetően 1696-ban bemutatott színművet a poétai osztály diákjai mutatták be, szerzője ismeretlen, Jézus születésének a történetét ismerteti. A másikat az unitárius diákok latinul és magyarul adták elő vélhetően 1698-ban, majd később 1702-ben is. A szerző itt is ismeretlen, másolata több forrásból fennmaradt, köztük Jakab Eleknek a keresztyáni gimnáziumnak adományozott hagyatékában. Címét így adhatnánk meg: „Magyar versek”. A Jakab Elek-féle példányt ma a marosvásárhelyi Teleki Tékában őrzik.

A tudós szerző igyekezett az előadásra vonatkozó minden adatot felkutatni és a szövegközlés mellett közreadni.

Dr. Tóth Károly budapesti református püspök, a KBK elnöke április 3-án töltötte be 50. életévét. Korán bekapcsolódott a keresztyáni békekonzferencia munkájába, melynek előbb főtitkára, majd 1978 óta elnöke. 1977 óta a Duna-melléki református egyházkerület püspöke.

Életére és további munkásságára Isten áldását kérjük.

Rédiger Elemér adománya

Az ősi unitárius család magas életkort megélt, egyik leszármazottja, a már hosszú évek óta nyugdíjas Rédiger Elemér unitárius hívünk nemes ajándékkal lepte meg az Unitárius Életet.

A Budapesti Unitárius Egyházközséghez 2000 Ft-os adományt küldött azzal a kéréssel, hogy ezt az összeget fordítsák arra, hogy szegénysorsú — esetleg már nyugdíjas — unitárius családok címére fizessék elő az 1981. évre az Unitárius Életet. E nemes adomány 37 unitárius családot kapcsol be lapunk előfizetői táborába.

Rédiger Elemér nemrégiben felkereste egyházi könyvtárunkat, és megtekintette egykori ősenek, Rédiger Károly XVIII. századi tordai alispánnak ott őrzött arcképét.

Köszönjük az adományt, és értékeljük azt a lelkeséget, mely általa megnyilvánult.

Egyházi kéziratkatalógusok

A Kulturális Minisztérium könyvtárügyi osztálya szorgalmazza az egyházi könyvtárak kéziratok értékeinek közzétételét, hogy így ezek adatai is bekerüljenek az ország tudományos vérkeringésébe.

Elsőként „a Tiszántúli Református Egyházkerület Kéziratkatalógusa” került kiadásra, mely az 1850 előtti kéziratokat ismerteti. Köztük van egy XVIII. századi unitárius kézirat káté, melyre Bajor János

debreceni lelkészünk figyelmét felhívtuk. A kötet összeállítását Fekete Csaba és Szabó Botond, a Széchényi Könyvtár munkatársai végezték.

A lélekszám szerinti kisebb egyházak könyvtárainak kéziratok anyagát később közös kötetben jelentetik meg. Részünkről az előmunkálatakat Szász János és dr. Kálnoki Kiss Géza szaklevéltárosok elkészítették és az illetékesek rendelkezésére bocsátották.

POGGI ÉRSEK LÁTOGATÁSA

A Vatikán különleges ügyekkel megbízott apostoli nunciusa, Luigi Poggi érsek, munkatársa, Ivan Dias kíséretében egy hetet töltött Magyarországon. Meglátogatta Lékai László bíboros-prímást Esztergomban, és találkozott több magyar püspökkel. Felkereste a pannonhal-

mi apátságot, a budapesti, esztergomi és debreceni szerzetesi házakat. E találkozására elkísérte Dankó László, a Római Pápai Magyar Intézet rektora. Poggi érseket az Állami Egyházügyi Hivatalban fogadta Miklós Imre államtitkár, elnök, akivel megbeszéléseket folytatott.

CSENDES NAPOK

A PROTESTÁNS TEOLÓGIAI INTÉZETBEN

1981. febr. 17–18. napjain a kolozsvári unitárius hallgatók is részt vettek a teológiai csendesnapok, a régebbi időkben „hiterősítő” napnak nevezett előadásokon. Az unitárius hallgatók részére négy előadás hangzott el. A vidéki lelkészek részéről Fodor Dénes korondi: „A lelkészi hivatás nehézségei” — Botha Dénes fiátfalvi: „A lelkész család szerepe a gyülekezetben” és Jakab Dénes szentábrahámi: „A hagyományok és szokások hatása a gyülekezet valláserkölcsi életére” cí-

men tartottak előadásokat. A záró napon az összes hallgató részére Juhász Tamás református lelkész beszélt „A tanulmányozás a teológus életében” téma jelentőségéről. A közös áhitatot D. Nagy Gyula református püspök tartotta, melyet agapé követett. A csendesnapokon végig jelen volt dr. Kovács Lajos püspök és a teológiai tanárok. Gazdag, értékes útbaigazításokkal indultunk el a II. félév munkájára.

Dr. Izsák Vilmos

A MAGYAR ENSZ TÁRSASÁG ÜLÉSE

Az ENSZ munkájában, s a Magyar ENSZ Társaság 1981. évi tevékenységében továbbra is fő helyet foglalnak el a béke és a biztonság, a leszerelésért folytatott harc, valamint a nemzetközi gazdasági kapcsolatok demokratizálásáért, az új gazdasági világrendért folyó küzdelem kérdései — hangsúlyozták a Magyar ENSZ Társaság intéző bizottságának ülésén. A tanácskozás résztvevői megvitatták a társaság 1981-es főbb feladatairól szóló előterjesztést, s véglegesítették az idei munkatervet.

A Magyar ENSZ Társaság intéző bizottsága az elhunyt Haraszi György helyére Gömbös Ervint választotta a Magyar ENSZ Társaság főtitkárává. Az új főtitkár, korábban éveken át a világszervezet titkárságának munkatársa volt.

Az ülésen részt vett dr. Ferencz József püspök.

ANGLIAI LÁTOGATÁS

Az angol unitáriusok évi közgyűlésén Newcastle on Tyne-ban, meghívás folytán részt vett egyházunk püspöke, aki az ünnepi közgyűlésen felszólalásában tolmácsolta egyházunk üdvözlését és ismertette a centenáriumi alkalmából Bartók Béla életének unitárius vonatkozásait. Részt vett az angol unitárius békeszervezet ugyanott tartott béke-menetében.

Londonban ápr. 9-én az angol unitáriusok központjában, az Essex Hall-ban, a *leszerelés és a béke* kérdéséről tartott előadást, melyen Charles anglikán kanonok, a KBK londoni bizottságának vezetője elnökölt. Az ülésen többek között felszólalt a kelet-nyugat közötti kapcsolatokat ápoló szervezet tagja, az angol felsőházban helyetfoglaló Lord Fenner-Brockway is.

A ROMÁN ORTODOX EGYHÁZ BÉKEFELHÍVÁSA

A Román Ortodox Egyház zsinata sürgős felhívást intézett „a világ minden keresztény egyházához, minden valláshoz és minden jóakarató emberhez”. Erőik egyesítését kéri tőlük az élet fennmaradásaért, a fegyverkezés megszüntetéseért, a háborús pusztítás elkerüléseért, „hogy legyőzzük a gonoszt, az igazságtalanságot és önzést a jelenkori emberiség életében”.

A felhívás, amelyet a zsinat legutóbbi, év eleji ülése bocsátott ki, rámutat arra, hogy az egyházak és vallások minden, a békéért folytatott erőfeszítése ellenére az utóbbi időben újabb veszélyes feszültségek keletkeztek. A háborús veszély nem szűnt meg, a tömegpusztító fegyverek tovább szaporodnak. A leszerelésről folytatott sok-sok tanácskozás ellenére még mindig nem sikerült megállítani a fegyverkezési versenyt. A rendkívül magas költségek mellett igen jelentős kutatói gárdát, szellemi tőkét is a fegyverkezésre fordítanak. „Az emberi szellem legragyogóbb vívmányait az emberiséget, az emberi környezetet megsemmisítő eszközökké formálják; az eddigi készletekkel többszörösen meg lehetne semmisíteni az egész civilizációt.” A növekvő veszély miatt minden embernek részt kell vállalnia a kölcsönös bizalom, az enyhülés légkörének kialakításában, és az együttműködés elmélyítésében.

BARTÓK-EMLEKHANGVERSENY

A Bartók Béla emlékbizottság márc. 25-én a Zeneakadémia nagyszalonnájában, emlékhangversenyt rendezett. Jelen volt Losonczi Pál, az Elnöki Tanács elnöke vezetésével a hazai közélet számos képviselője, a budapesti diplomáciai testületek vezetői és az egyházak képviselői.

Aczél György, a Minisztertanács elnökhelyettese mondott emlékbeszédet, majd Ujfalussy József, a Zene-művészeti Főiskola rektora méltatta Bartóknak a magyar és a modern egyetemes zenekultúra művelésében

kifejtett munkásságát.

Az est zenei részében Győr város leánykara adott elő kórusműveket, majd Kocsis Zoltán és Ránki Dezső két zongorán hét darabot a „Mikrokozmosz”-ból.

Az ünnepi est második részében Ferencsik János vezényletével az állami hangversenyzenekar az említett két zongoraművéssel együtt előadta Bartóknak „Concerto két zongorára, ütőkre és zenekarra” című nagy művét. Az ünnepélyen részt vettek a Bartók család tagjai.

Bartók Béla emlékműsor Temesváron

Néhány napos rokon látogatáson voltam Temesváron. Városnéző séta közben láttam meg a temesvári Állami Magyar Színház plakátján a feliratot: „Szarvasaiddá lettünk” — ez a Cantata profana — magyarul —, Emlékműsor Bartók Béla születésének 100. évfordulójára.

A műsort Cseresznyés Gyula rendezte. A plakátot olvasva két ismerős névvel találkoztam. Kilyén Ilka és Szász Enikő. Előbbi Kilyén József marosvásárhelyi presbiter, utóbbi dr. Szász Dénes székelyudvarhelyi lelkész leánya.

Dr. J. J.

A hódmezővásárhelyi templom 1910-ben épült Kovács József, egykori gondnok áldozatával

HÓDMEZŐVÁSÁRHELY

A második világháború idején súlyosan megrongált templomunk renoválását a gyülekezet megkezdte két lelkes irányító dr. Benczédi Ferenc és dr. Erdős Mihály vezetésével. A megrongálódott üres ablakokat vastag üveggel beüvegeztették és azokat dróthálóval ellátták. E munka mintegy 40 000 forintba került. A tető és a tönkrement esőcsatornák javítása képezi a következő munkafeladatot.

A gyülekezet saját alapjai erre nem elegendők. Megindult az adakozás. Rövidesen lapunk olvasói közül is többen felhívást fognak kapni a gyülekezettől, melyben támogatást kérnek. Adjon ki-ki lelke indítása és anyagi tehetsége szerint. Minden száz forint közelebb segíti a vásárhelyieket nemes szándékuk megvalósításához.

Lapzárta után értesültünk Kádár Károly budapesti presbiter és özv. Kincses Lászlóné egykori füzeggyarmati tanítónő elhunytáról

Ferencz József (1835—1928) unitárius püspök, korábban teológiai tanár, egyháztörténelmi előadásait tartalmazó — 1896. aug. 24-én befejezett kéziratos másolatban rendelkezésre álló — jegyzeteit kapta ajándékba egyházunk levéltára.

Dr. Sztankóczy Zoltán budapesti hívünk néhai édesapja emlékére 1000 forintot adományozott az Unitárius Élet fenntartási költségeire. Köszönjük.

A Világosság c. marxista szemle az 1980. évi decemberi száma legtöbb cikkét az öregedés problémái tárgyalásának szentelte. **Hahn István** professzor az öregség kérdését az antik társadalom körében vizsgálta. Többben köztük **dr. Magyar Imre**, a neves orvostudós, az öregség mai emberi problémáit vizsgálta. Érdekes elolvasni a többi tanulmányt is.

Spekner Szilárdné, sz. **Péter Margit** egyházi levéltárunknak adományozta néhai nagyapja **Iszlai Márton** egykori kolozsvári kántor-tanítóra vonatkozó személyi okmányokat.

Dr. Mályusz Elemér tartott felolvasást az 1781. évi Türelmi Rendeletéről kiadott munkáinak keletkezéstörténetéről, a Ráday Könyvtár által szervezett egyháztörténelmi előadássorozat keretében.

Zsigmond József debreceni presbiter, aki 1909/1910 tanévben végzett a Kolozsvári Unitárius Kollégiumban, levéltárunknak ajándékozta az érettségi tablót, melyen a tanárok közül **dr. Gál Kelemen** igazgató, **Kelemen Lajos**, **Pálfi Márton**, **Márkos Albert** és **Hídegh Mihály** tanárok arcképe látható. Vele együtt érettségizett egykori főgondnokunk, **dr. Imreh Dénes** is.

Dr. Udvardy József csanádi megyéspüspököt 70. születésnapján püspökünk is köszöntötte. Az ünnepelt a jókívánságokat meleghangú levélben köszönte meg.

Az Evangélikus Országos Múzeumnak a Deák téri templom közelében, másfél éves fennállása óta mintegy 25 000 látogatója volt. A múzeum vezetője **dr. Fabiny Tibor** professzor. Értékes kincseinek a megtekintését minden érdeklődő hívünknek szeretettel ajánljuk.

A debreceni református Nagytemplom felújítási munkálataira a magyar állam 13 millió forint államsegélyt juttatott.

A budapesti Rabbiképző Intézet az egyedül, mely szocialista államban működik. Az intézetet még 1877-ben alapították. Ma husz növendéke van, akik között többen a Szovjetunió, Bulgária és Csehszlovákia állampolgárai. A növendékeket 6 professzor héber nyelven oktatja. Az intézet vezetője **dr. Scheiber Sándor** igazgató, az ismert tudós. Egyes adatok szerint ma kb. százezer tagja van a zsidó vallásfelekezethoz hazánkban, akiknek mintegy 70%-a Budapesten és környékén él.

Családi körben áldotta meg **dr. Benczédi Ferenc** és felesége **Weress Gabriella** második leányának **Zsuzsánnának** és **Fabián Imrének** házasságát **Benczédi Ferenc** küllödbombói unitárius lelkész. Ugyanakkor keresztelték meg az első leánygyermek, **dr. Berényi Károly** orvos és **Benczédi Gabriella** első gyermekét, a család első unokáját márc. 28-án **Benczédi Ferenc** lelkész. A család örömeiben szeretettel osztozunk. **Az Unitárius Élet** javára 500,— Ft-ot adományoztak.

Béteky Lajosné sz. **Balázs Ibolya** néhai férje emlékére 1000 forintot adományozott az Unitárius Élet fenntartási költségeire.

A belga szabadelvű protestánsok „Dialogue” c. szemléjének 1980. dec.-i számában interjút közölnek **Hans Künggel**, az ismert katolikus teológussal. A beszélgető utolsó kérdésére, **Hans Küng** azt felelte, hogy ő nem az „Isten halott” teológiát képviseli, hanem az élő Isten hitét közvetíti a maga módján olvasói és hallgatói felé.

II. János Pál pápa jan. 12-én magánkiallatáson fogadta **dr. Billy Graham** amerikai baptista lelkészt, aki a közel-múltban Lengyelországban és Magyarországon tett látogatást. (M. K.)

Az Unitarische Blätter c. német teológiai szemle 1981. évi első számát az iráni problémák kapcsán Irán vallási múltja és jelene ismertetésének szenteli.

Dr. Gál Miklós, az erdélyi egyház 1938—1951 közötti években érdemes főgondnoka, betöltötte 92. évét és a csendes, békés öregség idejét éli feleségével együtt, fia, unokái és dédunokái körében. Egyik legutóbbi levelében írja a következőket: „...ilyen az öreg ember, mint amilyen én is vagyok, mindig a múltan gondolkozom, a múltból élek, van mire gondolnom. Hálás vagyok a gondviselésnek, hogy annyi jót és boldog időt adott nekem, az utóbbi nehéz sorsot is hálásan és megadással töltöttem, megköszönve, hogy a jó Isten erőt adott zokszó nélküli elviseléséhez.

Japánban 115 millió lakos között kevés a keresztények száma. A protestánsok száma meghaladja a 800 000-et, a katolikusoké mintegy 335 000. Körükben tett nemrégiben látogatást **II. János Pál** pápa. Az ortodox hívek száma nem éri el a 40 000-et. A japán ortodox egyház 1971-ben autonómiát kapott az orosz ortodox patriarchátustól.

Százhetvenöt éve ad ki bibliákat a Brit és Külföldi Bibliatársulat. E társulat adja ki a világon megjelenő bibliák mintegy 20%-át. Evente kb. kétmillió példányban adják ki a Bibliát. A teljes bibliafordítás ma már közel 1700 nyelven jelenik meg. A világon beszélt nyelvek számát 5—7 ezerre becsülik. Egyedül Új-Guineában mintegy 700 nyelvet beszélnek a törzsek. A vakok számára közel 30 nyelven jelent meg a Biblia.

Hannover — NSZK — evangélikus püspöke nemrégiben közbenjárt a városi tanácsnál, hogy támogassák a török vendégmunkások mecsetépítését. Az iszlámnak ma 1,7 millió híve él az NSZK-ban, zömmel török és jugoszláv vendégmunkások. A protestánsok és a katolikusok után a legnagyobb egyházi közösséget ők alkotják Nyugat-Németországban.

Dr. Kovács Lajos püspök a nemrégiben nyugdíjazás folytán megüresedett jelentős arkosi lelkészi állásra **Fekete Dezső** eddigi felsőárkosi lelkészt nevezte ki.

Weimarban (NDK) a történelmi temető-kertben levő ortodox kápolnát nemrégiben szentelte fel a renoválás után **Melkisédek érsek**, aki az orosz ortodox egyház berlini és közép-európai exarchája.

Árpádházi Erzsébet halálának 700. évfordulóján megemlékeznek munkásságáról a thüringiai evangélikus egyházban. Benne a körai keresztény szeretetmunka egyik előfutárát tisztelik.

Dr. Harrington Donald a New York-i Community Church vezető lelkésze és felesége **Szánthó Vilma** lelkész, néhány hónapos tanulmányutat tesznek, melynek nagy részét **dr. Harrington** készülő új könyve befejezésére fordítja.

Dr. H. J. McLachlan angol unitárius egyháztörténész a londoni Inquirerben ismertette az olasz kutató, **Carlo Ginsburg** angol fordításban is megjelent munkáját „The cheese and the worms: the Cosmos of a sixteenth Century Miller”. A fordítás az egyházunk iránt régóta barátságos tanúsító olasz származású amerikai tudós házaspár, **dr. J. A. Tedeschi** munkája. A kötet egy XVI. századi egyszerű molnár elleni eretnek vádakát és a mártíromságát ismerteti. A Friuliban élt **Domenico Scandella** sorsára vonatkozó iratokat Udine város le-

véltárában az inkvizíciós iratok közt találta meg a szerző.

Boegner Marc, a francia protestantizmus vezető személyisége, 1970-ben halt el. Születése százéves fordulóján Párizs várososa utcát nevezett el emlékére, a francia posta pedig emlékbélyeg kiadásával adózott érdemeinek. **Boegner** az 1930-as években szeretettel támogatta a Párizsban járt unitárius lelkészeket.

HALOTTAINK

Osváth Andrásné, egykori békési szorványgondnokunk özvegye, február 12-én elhunyt. **Bajor János** lelkész temette.

Avéd Istvánné sz. **Csiszér Ida**, a debreceni gyülekezet egyik legteljesebb tagja márc. 8-án elhalt.

Zsigmond József a debreceni egyházközösség tiszteletbeli presbitere, felejtetetlen emlékü buzgó tagja apr. 2-án hunyt el. Mindkét debreceni halottunkat **Bajor János** lelkész, egyházi főjegyző temette.

A Budapesti Unitárius Egyházközösség hívei közül szomorú szívvel temettük és jegyeztük be halottas anyakönyvébe elköltözött testvéreinket:

Óváry Ósi József újságíró 68 évesen a Pestlőrinci Temetőben.

Agh Attilát 72 évesen a Csepeli Temetőben **Koronka Akost**, sok kolozsvári vendiaktárs részvételével 69 évesen a Farkasréti Temetőben.

Özv. Szabó Tiborné, Réther Annát 59 éves korában a Farkasréti Temetőben.

Barna Sándorné, Braun Erzsébetet 66 éves, a Farkasréti Temetőben.

Bálint Kálmánt 41 évesen az Új-Köztemetőben.

Özv. Pálfi Jánosné, Barna Zsófiát 83 éves korában az Új-Köztemetőben.

Özv. Liber Józsefné, Soós Rozáliát 96 éves korában a Farkasréti Temetőben.

Balogh Jánosné, Benedek Jolánt 77 éves korában a Farkasréti Temetőben.

„En élek, ti is élni fogtok” — emlékezett Jézus a halálra gondolva. Drága halottaink megfáradt teste az édes anyaföld rögeiben vagy urnáik némaságában.

— lelkük az öröklet végtelen hónapban megpihent, de emlékü itt a földön közöttünk is, szereteteink szívén él tovább.

Kocsord gyászja: **Özv. Kiss Ignácné**, akinek férje évtizedekkel ezelőtt tragikus körülmények között halt el, 72 éves korában elhunyt. Fia, **Kiss András** egykori egyházközösségi pénztáros gyászában őszinte szívvel osztozunk. A gyülekezet másik halottja: **Jakab Dezső**, páskumi, aki 80 éves korában hunyt el. Éveken át gondnoka, korábban presbiter volt a gyülekezetnek. Családja gyászában osztozunk. Isten adjon az elköltözöttek lelkének csendes nyugodalmat.

UNITÁRIUS ÉLET

Laptulajdonos

a Magyarországi Unitárius Egyház

Felelős szerkesztő:

Dr. Ferencz József

Felelős kiadó:

Husztai János

V., Nagy Ignác u. 4. Budapest, 1055

Táv.: 113-094

Szerkeszti a szerkesztő bizottság

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető

bármely postahivatalnál, a Posta hírlap-

üzleteiben és a Postai Központi Hírlap

Irodánál (KHI 1900 Budapest V., József

nádor tér 1.) közvetlenül vagy postautal-

ványon, valamint átutalással a KHI

215—96 162 pénzforgalmi jelzőszámára.

Évi előfizetési díj 54,— forint

Külföldre évi 63,— forint

INDEX: 25.842

Egyetemi Nyomda — 81.6762 Budapest, 1981

Felelős vezető **Sümeghi Zoltán** igazgató

HU ISSN 0133—1272